

[Søren Andersen.]

enkelte tilfælde, finder ikke sted over en bred linie, men jeg nævnte i mit tidligere indlæg, at der dog for nogle byers vedkommende i et meget antageligt antal tilfælde er tale om, at hjælpen er usædvanlig stor, at det dør ikke drejede sig om enkelte isolerede tilfælde, men at man faktisk kunne se, at loven blev aldeles uforsvarligt administreret i disse byer.

Det er på dette punkt, vore ændringsforslag tilsigter at få mere ansvarlighed frem, og jeg kan ikke tjene den højtærede minister i hans ønske om, at jeg skulle trække dem tilbage. Vi ved nok, at der er fremsat et lovforslag, der har tilknytning til det samme problem, men vi ved også af erfaring, at så omfattende lovforslag som det, der er tale om, undertiden kan ligge til behandling igennem lang tid, ja, næsten i årevis. Derfor må vi foretrække at søge at få problemet klaret, og klaret nu.

Hermed sluttede forhandlingen.

Ændringsforslag nr. 3
vedtoges uden afstemning.

Ændringsforslag nr. 5
forkastedes med 88 stemmer mod 40; 7 medlemmer tilkendegav, at de hverken stemte for eller imod.

Ændringsforslagene nr. 1, 2 og 4 betragtedes som
forkastede efter afstemningen om ændringsforslag nr. 5.

Ændringsforslag nr. 6
vedtoges uden afstemning.

Lovforslagets tekst, således ændret, og dets overgang til tredje behandling
vedtoges uden afstemning.

Formanden: Lovforslaget går nu til fornyet behandling i udvalget.

Den næste sag på dagsordenen var:

Anden behandling af forslag til lov om vederlagsfri undervisning m. v. i de offentlige højere almenskoler.

(Første behandling findes i tidenden sp. 4353; udvalgets betænkning findes i tillæg B. sp. 1009).

Udenfor betænkningen var der ikke stillet ændringsforslag.

Lovforslagets paragraffer, de stillede ændringsforslag samt spørgsmålet om lovforslagets overgang til tredje behandling sattes til forhandling under eet.

Ordføreren (Horn): Man vil af betænkningen se, at udvalget har delt sig i et flertal og et mindretal vedrørende spørgsmålet om vederlagsfri undervisning også for de elever, som er over den undervisningspligtige alder. Flertallet mener, det er rimeligt, at alle unge, der går i eksamensskolen, får vederlagsfri undervisning, og kan derfor anbefale forslaget med de af ministeren under nr. 3, 4 og 5 stillede ændringsforslag.

Ændringsforslag nr. 3 anviser, på hvilken måde man kan indrette sig kommunerne imellem, hvor een kommune har skolen og andre kommuner sender elever til denne. Det vil i realiteten sige, at ministeren skal forhandle med indenrigsministeren om den praktiske fremgangsmåde, hvilket de kommunale organisationer har erklæret sig indforstået med.

Hvad angår elever i private skoler, har ministeren i samråd erklæret at ville søge en ordening, således at disse elever delvis ligestilles med de elever, som går i den offentlige skole.

Ændringsforslagene nr. 4 og 5 tilsigter at gøre overgangen mere lempelig, og iøvrigt forudsætter udvalget, at der ad forhandlingens vej kan tages skyldigt hensyn til de forskellige forhold, som råder fra skole til skole, således at man ikke efter lovens bogstav nøje fastslår, hvordan hver enkelt ting skal klares; det skulle altså overlades til en forhandling kommunerne imellem.

Endelig vil jeg gerne understrege, at ministeren i samråd har givet udtryk for sin enighed i, at man nu tilstræber at finde frem til en helhedsordning for den økonomiske byrdefordeling mellem stat og kommuner, således at der bliver en ligestilling mellem på den ene side de mange kommuner, som ingen statskole har, og på den anden side de kommuner, som har statskole, samt hovedstadskommunerne, som har en ganske særlig fordelagtig ordening, et forhold, der også må have for øje under

[Horn.]

behandlingen af det af finansministeren fremsatte forslag om revision af lærerlønningensloven m. v.

Jeg skal med disse bemærkninger på flertallets vegne anbefale forslaget med de af ministeren stillede ændringsforslag til vedtagelse og anbefale at stemme imod de af mindretallet stillede ændringsforslag.

Henry Christensen: Som det fremgår af betænkningen, er venstre enig i at gennemføre den del af lovforslaget, der vedrører skoleafgifter og undervisningsmateriel til børn i den undervisningspligtige alder; det er også en følge af den grundlov, der blev vedtaget sidste år. Men det, hvorom uenigheden drejer sig, er spørgsmålet om, hvorvidt man også på nuværende tidspunkt skal gennemføre en afvikling af samtlige skoleafgifter for børn over den undervisningspligtige alder og i alle tilfælde stille gratis materiel til rådighed for dem. Derom vil jeg gerne allerførst sige, at vi beklager, at man har pillet denne ting ud og ønsket den gennemført på indeværende tidspunkt. Det høje ting er bekendt med, at vi i det samme udvalg, som har afgivet denne betænkning, behandler et lovforslag, der vedrører ungdommens uddannelsesfond, og spørgsmålet om ophævelse af skoleafgifter m. v. f. eks. for gymnasieeleverne hører jo meget nøje sammen med hele det øvrige problem om ungdommens uddannelse. Vi havde derfor fundet, at det var det eneste rimelige og forsvarlige, om man havde taget disse ting i sammenhæng og løst dem samlet, i stedet for at man nu har pillet en detalj ud og forsøger at gennemføre den isoleret. Når man vil gennemføre den isoleret, bliver der et misforhold mellem de områder, der har let adgang til gymnasium, og de områder, hvor dette ikke er tilfældet, de gymnasiefattige egne, hvor der i mange tilfælde ikke er praktiske muligheder for at sende børnene til gymnasium. Uligheden bliver ved gennemførelsen af dette lovforslag større for disse områder, end den var i forvejen, og den var jo stor nok endda. Vi mener netop, at man burde have løst disse problemer i sammenhæng.

Sagen er den, at de vanskeligste problemer for ungdommens uddannelse er de økonomiske problemer i forbindelse med den

videregående uddannelse, først og fremmest i forbindelse med de langvarige universitetsstudier. Det var her, de vanskeligste opgaver lå, og hvor der havde været grund til i første omgang at sætte stærkt ind. Alle må erkende — måske bortset fra det kommunistiske parti — at vi under alle omstændigheder kun har begrænsede midler til rådighed, og så ville det også have været rimeligt, om vi havde stået helt frit i afvejningen af, hvor hjælpen i første række skulle sættes ind.

Der rejser sig jo også en række andre problemer i forbindelse hermed. Gennemføres der til efteråret en virkelig forbedring af de studerendes vilkår, vil det i sig selv betyde en forøget tilgang til gymnasierne. Og vi ved, at vi inden så forfærdelig længe står overfor dette, at de store årgange vokser ind i gymnasiealderen — dette vil dog kun vare en årrække. I løbet af nogle år får vi altså et stærkt forøget pres på gymnasierne, og derfor finder vi, at der er al mulig grund til at være betænkelig ved at sætte en ny og tredje faktor i gang ved at gå videre i spørgsmålet om skoleafgiftens bortfald for gymnasier, end det er absolut begrundet ud fra sociale forhold. Vi kan altså meget vel om nogle år komme ind i en periode, hvor vi får meget stærkt pres på gymnasierne, og det vil være en periode, hvori vi hverken har tilstrækkelige bygninger eller tilstrækkelige lærerkræfter. Også dette burde man have taget større hensyn til, end flertallet har gjort.

Der er i udvalget stillet et særligt ændringsforslag af ministeren, som er tiltrådt af flertallet, i forbindelse med problemet om oplandskommunen, altså den kommune, hvori det kommunale gymnasium ligger, gående ud på den ændring, at oplandskommunen i alle tilfælde vil være tvunget til at refundere hjemstedskommunen eller den kommune, hvori gymnasiet ligger, skoleafgifter og afgifter til undervisningsmateriel. Det finder vi heller ikke rimeligt. Vi finder det naturligt at lade udviklingen gå sin gang og lade kommuner eller amter selv afgøre disse spørgsmål; så ville de nok finde deres rimelige løsning, medens man nu får en tvangsmæssig ordning, hvor kommunerne ikke længere har nogen mulighed for at tage selvstændig stilling til disse forhold.

[Henry Christensen.]

Tilbage bliver så spørgsmålet om, hvordan tilskudsforholdet skal være. Heller ikke dette er jo klart, selvom der er givet visse vage tilsagn. Hvordan udformningen i enkeltheder skal være, og hvordan udligningen skal finde sted mellem kommuner med kommunalt gymnasium og kommuner med statsgymnasium, er jo altsammen til forhandling i øjeblikket, og dette taler efter vor mening også meget for, at man skulle have undladt at gennemtvinge disse foranstaltninger på indeværende tidspunkt.

Sagen er den, som mit partis ordfører under den økonomiske debat i foråret gav udtryk for, at der vil ikke være nogen rimelighed i på nuværende tidspunkt at øge de offentlige udgifter, udover hvad der vil være absolut begrundet ud fra sociale eller lignende forhold, og mit partis daværende ordfører, det ærede medlem hr. Thorkil Kristensen, pegede netop bl. a. på disse udgifter; under hensyn til den økonomiske situation, som vort land befandt sig i, fandt han, det var urimeligt, at man øgede de offentlige udgifter f. eks. på disse områder, udover hvad der kunne være absolut begrundet i andre forhold. Jeg ved ikke hvordan undervisningsministeren ser på det. Den advarsel der dengang blev rettet til regeringen og naturligvis også til den højtærede undervisningsminister har fået en endnu stærkere baggrund i hele den økonomiske udvikling for vort land, sådan som den tegner sig i det sidste par måneder, og det burde vel have kunnet give regeringen og den højtærede undervisningsminister en vis begrundelse for at være noget mere forsigtig, en vis begrundelse for at sige: javel, vi vil kun forøge de offentlige udgifter, når det er absolut nødvendigt, og ikke på indeværende tidspunkt være med til så på det ene og så på det andet område at øge disse udgifter og dermed forbruget, som det jo i sidste ende vil omsætte sig i. Vi ved jo nok, på hvilke tabeller vi i sidste ende skal læse de minusposter, der fremkommer herved. Jeg ved ikke, hvilke tanker den højtærede undervisningsminister gør sig i så henseende. Jeg mener, at såvel regeringen som det høje ting må have et betydeligt ansvar med hensyn til hver udgift, man i øjeblikket gennemfører udover de bestående, og jeg

mener ikke, det er helt ansvarligt i den nuværende situation at gå videre, end venstre har villet gå. Jeg mener, at man med god begrundelse kunne have udskudt den endelige stillingtagen til disse forhold, til vi kommer igen til efteråret.

Jeg skal slutte med at anbefale, at de flest mulige af det høje tings medlemmer stemmer for de ændringsforslag, som mit partis medlemmer har stillet i udvalget. Jeg skal endvidere anbefale, at man stemmer imod ændringsforslag nr. 3, som er stillet af ministeren og tiltrådt af flertallet, medens jeg, forsåvidt angår ændringsforslagene nr. 4 og 5, anbefaler, at man undlader at stemme.

Karl Olsen: I overensstemmelse med den velvillige holdning, jeg på mit partis vegne indtog til lovforslaget ved første behandling, skal jeg anbefale at stemme for de af undervisningsministeren stillede og af udvalgsflertallet tiltrådte ændringsforslag. Jeg havde gerne set, at det havde været muligt at løse spørgsmålet i sammenhæng med forslaget om uddannelsesfonden, men da det ikke har været muligt, skal jeg i overensstemmelse med den principielle holdning, vi har indtaget, anbefale at stemme for lovforslaget med de omtalte ændringer.

Jørgen Jørgensen (Lejre): Efter den nye grundlov skal undervisningen for alle børn i den undervisningspligtige alder være gratis, og det er nødvendigt, at vi bringer den gældende lovgivning i overensstemmelse med grundlovens nye bestemmelser. Derom er der heller ikke uenighed. Det, der er spørgsmålet, er, om man skal benytte lejligheden til at føre dette princip videre og sige, at børn, der går til videre uddannelse i eksamenskolen, væsentligt gymnasiet, også skal have gratis undervisning. Det kan vel ikke siges, som venstres ordfører sagde, at spørgsmålet om undervisning af børn i den undervisningspligtige alder ingen forbindelse har med, hvordan man vil indrette sig med hensyn til børnenes senere uddannelse. Det synes jeg nok det har. Derimod kan jeg godt være enig med det ærede medlem hr. Henry Christensen i, at det, at undervisningen skal være gratis i gymnasiet, i meget høj grad knytter sig til spørgsmål, der er rejst i forbindelse med uddannelses-

[Jørgen Jørgensen (Lejre).]

fonden; men når det ærede medlem siger, at man ved allerede nu at vedtage den gratis undervisning i gymnasieskolen forcerer en udvikling frem, som kan medføre store vanskeligheder og rejse store problemer, hvad jeg er enig med ham i, vil jeg dertil sige, at jeg kan ikke se, at udviklingen forceres væsentligt ved at vedtage dette nu i stedet for på et senere tidspunkt. Der er lang vej frem, før det får praktisk betydning for dem, der begynder skolegangen nu. Derfor vil det, at man gør det lempeligere for forældrene at klare det økonomiske i forbindelse med børnenes uddannelse i den højere skole, ikke kunne give sig udslag i en større tilgang lige med det samme, det vil tage sin tid.

Forøvrigt er jeg ikke uenig med det ærede medlem om, at når det tidspunkt er inde, da befolkningen kan begynde at indstille sig på, at børnene nu i det store og hele kan få deres undervisning uden store omkostninger for forældrene, rejser det problem sig, om man er klar til at tage imod den større tilgang til de højere skoler, som formentlig vil blive resultatet. Derfor mener jeg også, at vi inden der går altfor lang tid, helst i den kommende folketingsssamling, må have klaret spørgsmålet om den videre uddannelse, og hvad vi i så fald har at tilbyde den del af dansk ungdom, der ikke vil gå eksamensvejen og ikke skaffe sig et erhverv gennem universitetsuddannelse. Derfor er det efter min mening naturligt, at man lader dette spørgsmål, som vil få store konsekvenser, ligge nu og tager det op i næste folketingsssamling og så søger at få en ordening, som bringer en vis balance i forholdet mellem de unge, der går eksamensvejen, og de andre — og det er dog den store del — der går ind i det praktiske erhvervsliv.

Der er ikke foregrebet noget ved at vedtage det forslag, der her foreligger. Jeg synes, at konsekvensen af den stilling, alle partier tog ved første behandling, må være, at vi nu gennemfører den del af den gratis undervisning, som kan gennemføres uden at foregribe alt det øvrige, der nærmere må afklares, og jeg må derfor anbefale, at man stemmer for lovforslaget, som det foreligger, med de ændringer, der er foreslået af

undervisningsministeren og tiltrådt af flertallet.

Ragnhild Andersen: Da mit partis ordfører, det ærede medlem hr. Ingmar Wagner, er syg, skal jeg på mit partis vegne udtale, at vi kan stemme for de ændringsforslag, der er stillet af ministeren og tiltrådt af flertallet. Vi modsætter os de forringelser af lovforslaget, som mindretallet foreslår. Mindretallet erklærer, at det ikke kan tiltræde, at skoleafgifterne skal bortfalde for børn over den skolepligtige alder, og at læremidler skal stilles gratis til rådighed. Mit parti vil stemme imod de af mindretallet stillede ændringsforslag.

Søren Olesen: Retsforbundet mener ikke, at der er nogen grund til at give gratis undervisning udover den undervisningspligtige alder, og selvom man deler det på det grundlag, som her er foreslået, vil der fremkomme en hel masse urimeligheder bl. a. overfor de private skoler. Det er jo sådan i øjeblikket, at de enkelte kommuner stiller sig ret velvilligt og forstående overfor flinke, ubemidlede elever, som ønsker at fortsætte undervisningen udover den undervisningspligtige alder, og vi kan derfor tiltræde de af mindretallet stillede ændringsforslag, medens vi vil stemme imod de af undervisningsministeren stillede og af flertallet tiltrådte ændringsforslag.

Undervisningsministeren (Bomholt): Jeg takker partiernes ærede ordførere minus de ærede ordførere for partiet venstre og retsforbundet for den positive holdning.

Det er naturligt, at ikke blot konsekvenserne drages af grundlovsændringen, men at vi samtidig gennemfører en vederlagsfri undervisning i de offentlige højere almen-skoler.

Partiet venstre ønsker altså indtil videre opretholdt en adgangs begrænsning til gymnasiet og dermed til videre uddannelse, og denne adgangs begrænsning skal sikres ved hjælp af fortsat betaling af skolepenge. De mindre velhavende hjem skal fortsat have en følelse af usikkerhed overfor de udgifter, der kan knytte sig til studierne. Kun de dårligst stillede skal hjælpes. „Kun de dårligst stillede“, det er, synes jeg,

[Undervisningsministeren.]

en hård glose! Det er en ganske besynderlig holdning hos det parti, der ved århundredskiftet var med til at skabe fri opstigningsmuligheder for børn fra alle hjem. Nu har billedet tilsyneladende ændret sig.

Den eneste grænse, jeg ønsker der skal sættes, den skal sættes af de unge selv gennem flid og begavelse, og jeg er overbevist om, at en ordning, der uden hensyn til forældrenes rang og stand og stilling giver de rigeste begavelser en chance, ikke blot vil være den rationelt rigtige, men også den nationalt rigtige. I vort lille land er det gode hoved så at sige det største aktiv. Jeg er ikke i tvivl om, at de ledere og lærere, der er knyttet til uddannelsen af de unge, vil mene, at det foreliggende forslag er et skridt i den rigtige retning.

Henry Christensen: Den højtærede undervisningsminister vil finde en modsætning mellem venstres holdning ved århundredskiftet og den holdning, venstre nu indtager. Den modsætning må stå for den højtærede ministers egen regning.

Da vi behandlede disse forslag, først og fremmest forslaget om ungdommens uddannelsesfond, ved første behandling, trak jeg på mit partis vegne de principielle linier op. Jeg skal naturligvis ikke gå i detaljer med hensyn til disse ved denne lejlighed, men jeg vil gerne sige, hvad jeg allerede dengang sagde, at mit parti finder det rimeligt og nødvendigt, at man på indværende tidspunkt går ind i et arbejde for at sikre, at enhver ung får en rimelig mulighed for at kunne gennemføre også en højere uddannelse, men deraf kan den højtærede undervisningsminister ikke med rette drage enhver konsekvens og især ikke den konsekvens, at så skal man gøre undervisningen gratis for alle uanset økonomiske vilkår, uanset om hjemmene har økonomisk mulighed for selv at give deres unge den fornødne hjælp og støtte. Jeg fremhævede netop også ved første behandling — og det er et standpunkt, der har sin rod i venstres stilling til disse problemer ved århundredskiftet — at det i første række var og måtte være det enkelte hjem, den enkelte forsøger, der måtte have ansvaret for deres børns uddannelse; det er også i overensstemmelse med mit partis daværende indstilling, som

var, at den hjælp, der på disse områder måtte ydes, måtte være en hjælp til selvhjælp. Derfor har den højtærede undervisningsminister taget helt fejl, når han vil forsøge at stille sådanne besynderlige modsætninger op.

Jeg bemærkede mig også, at den højtærede undervisningsminister intet som helst havde at sige til de almindelige samfundsøkonomiske betragtninger. De tæller jo dog også med! De må da også tælle med for en undervisningsminister, der vel må have medansvaret for sin regerings politik og også for de resultater, som den giver sig på det økonomiske område. Det er vel ikke sådan, at man siger, at det har alene finansministeren ansvaret for. Den højtærede undervisningsminister har vel sit medansvar, og et sådant ansvar har vi naturligvis også taget hensyn til ved vor stillingstagen til lovforslaget.

Det ærede medlem hr. Jørgen Jørgensen (Lejre) nævnte en række af de ting, som disse problemer havde berøring med. Jeg er enig med det ærede medlem i, at der foreligger mange andre problemer for den danske ungdom end netop problemet med hensyn til akademiske studier m. v., og det ville være en meget ulykkelig løsning, om vi alene gav gunstige forhold på disse områder, for det danske samfund og den danske ungdom har naturligvis i allerhøjeste grad brug for, at der er god plads og rimelig adgang og tilstrækkelig incitament til at komme i gang med en uddannelse for at kunne få et selvstændigt erhverv på alle det praktiske livs områder. Jeg ved ikke, om jeg, når det kommer til realitetsdrøftelsen, er enig med det ærede medlem om, hvilke konsekvenser der skal drages af disse synspunkter, om hvor stor en del af opgaverne der skal være samfunds- eller statsopgaver, og om hvor stor en del vi skal søge løst gennem det levende liv; det vil vise sig, når vi kommer til forhandling derom. Det, der er sket, er, at man trods alt har foregrebet løsningen af det samlede problem. Der er fra vort synspunkt sket en foregribning, der hindrer tilrettelæggelsen og til sin tid udarbejdelsen og gennemarbejdelsen af den samlede løsning på disse områder, som vi ville have fundet tilfredsstillende. Man har på dette område valgt den gale vej, at sætte noget igennem i første

[Henry Christensen.]

række, som burde have ventet til anden og tredje række, fordi der var andre faktorer, der spillede ind, og som måtte tages i betragtning. Vi mener, det ville have været rimeligere og mere hensynsfuldt overfor det arbejde, der forestår med hensyn til ungdommens uddannelse, om man havde taget problemerne op i sammenhæng.

Undervisningsministeren (Bomholt): Det er sørgeligt at skulle konstatere, at venstres liberalisme indtil videre ikke går så vidt, at partiet ønsker fri undervisning for de unge. Liberalismen skal være knyttet til pengepung, ikke til begavelse; man vil værgе sig overfor det pres, der kan tænkes at komme fra de talstærke årgange. Jeg vil imidlertid hævde, at den økonomiske census på dette område er den ringeste. Det er muligt, at det i fremtiden vil gå bedre, når det drejer sig om samarbejde mellem partiet venstre og os andre, at partiet trods alt vil være med i demokratiseringen — lad os håbe det. Personlig mener jeg, at den for fremtiden mest værdifulde investering er den, vi anbringer i vore ungdomsskoler.

(Kort bemærkning).

Henry Christensen: Jeg er enig med den højtærede undervisningsminister i, at der skal gives rimelig adgang for de unge til højere undervisning, uanset deres forældres økonomiske vilkår, men det kan ikke på dette grundlag med rette hævdes, at når vi ikke er enig med ministeren i de slutninger, han drager heraf, er vi i virkeligheden modstandere af princippet. Det er den fejlagtige slutning, den højtærede undervisningsminister drager. Det, jeg har givet udtryk for, er, at mit parti vil være med til at yde den nødvendige hjælp til selvhjælp, således at de økonomiske vilkår ikke danner hindring for den, der har de fornødne evner og den fornødne vilje til uddannelse, men den højtærede undervisningsminister går videre. Det er her, forskellen ligger.

Hermed sluttede forhandlingen.

Ændringsforslag nr. 1
forkastedes med 95 stemmer mod 35.

§ 1

vedtoges uden afstemning.

Ændringsforslag nr. 2 betragtedes som *forkastet* med samme stemmetal som ændringsforslag nr. 1.

§ 2

vedtoges uden afstemning.

Ændringsforslag nr. 3, gående ud på indsættelse af en ny paragraf,
vedtoges med 98 stemmer mod 36.

§ 3

vedtoges uden afstemning.

Ændringsforslag nr. 6
forkastedes med 99 stemmer mod 38.

Ændringsforslagene nr. 7 og 8 betragtedes som *forkastet* med samme stemmetal som ændringsforslag nr. 6.

Ændringsforslag nr. 4
vedtoges enstemmigt med 100 stemmer; 38 medlemmer tilkendegav, at de hverken stemte for eller imod.

Ændringsforslag nr. 5, § 4, således ændret, og § 5
vedtoges uden afstemning.

Lovforslagets overgang til tredje behandling
vedtoges uden afstemning.

Formanden: Lovforslaget går nu til fornyet behandling i udvalget.

Den følgende sag på dagsordenen var:

Anden behandling af forslag til lov om etablering af en ny færgefart over Store-Bælt.

(Første behandling findes i tidenden sp. 3795; udvalgets betænkning findes i tillæg B. sp. 941).

Udenfor betænkningen var der ikke stillet ændringsforslag.